

Щічко І.

Дослідження властивостей уваги у молодшому шкільному віці

Проблема розвитку уваги у молодшому шкільному віці досліджувалася значною кількістю психологів. Необхідність дослідження уваги учнів початкових класів зумовлюється тим, що у цьому віці уважність уперше формується як риса особистості, виявляючись у розвитку мимовільної і довільної уваги. Від уваги залежить ефективність багатьох аспектів діяльності молодших школярів. Дітям цього віку дуже важко підтримувати свою увагу на уроках. Одними з основних властивостей уваги, які мають великий вплив на навчальну діяльність молодшого школяра є переключення та концентрація. Саме на ці властивості уваги в першу чергу повинні спиратися вчителі в своїй педагогічній діяльності.

У вітчизняній психології проблему уваги вивчали в межах загальнотеоретичних підходів Л. Виготський, П. Гальперін, О. Леонт'єв, Є. Мілерян, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе. Дослідженням властивостей уваги займалися учені під керівництвом М. Добриніна, І. Страхова, Ф. Гоноболіна. Глибоко досліджували розвиток уваги молодших школярів в учбовій діяльності Л. Божович, О. Леонт'єв, М. Добринін, І. Страхов та ін. Зокрема, П. Гальперін, С. Кабільницька обґрунтували формування уваги як розвитку самоконтролю у процесі поетапного формування розумових дій.

М. Задесенець, Т. Лисянська, М. Горбач, М. Ли́ла виявили співвідношення та динаміку мимовільної і довільної уваги у дітей молодшого шкільного віку на різних етапах навчання у початковій школі. А. Осипова, Л. Малашинська досліджували проблему діагностики і корекції уваги у молодших школярів. Л. Бадалян, Л. Журкова, Є. Мастюкова вивчали синдром дефіциту уваги та причини його появи у дітей [2].

Метою даної статті є аналіз результатів дослідження особливості уваги молодших школярів.

Молодший шкільний вік (з 6-7 до 9-10 років) визначається вступом дитини до школи. Школа бере на себе відповідальність виховувати дитину та розвивати її фізичні, творчі, естетичні та інтелектуальні здібності.

Для успішної учбової діяльності молодших школярів слід враховувати властивості уваги, які притаманні учням цього віку.

За час молодшого шкільного віку в розвитку уваги відбуваються суттєві зміни, іде інтенсивний розвиток всіх її властивостей: особливо різко (в 2,1 рази) збільшується об'єм уваги, підвищується її стійкість, розвивається вміння переключення і розподілу. Добре розвинуті властивості уваги і її організованість є факторами, які безпосередньо визначають успішність навчання в молодшому шкільному віці. Як правило, учні, які краще навчаються, мають кращі показники розвитку уваги. Складність полягає в тому, що різні властивості уваги розвиваються не в однаковій мірі. Найбільш піддається впливу об'єм уваги який у молодшого школяра ще не дуже великий і здебільшого залежить від минулого досвіду дитини. Діти цього віку не

завжди здатні утримувати в полі зору декілька об'єктів. Властивості розподілу і стійкості можна і потрібно тренувати, щоб запобігти їхньому стихійному розвитку [1].

Концентрація уваги молодшого школяра може бути достатньо інтенсивною. Так діти, слухаючи цікаву, живу розповідь вчителя можуть не почути дзвінка з уроку, займаючись творчістю чи поезією молодші школярі можуть не помічати нікого та нічого довкола.

М.Ф. Добринін встановив, що стійкість і концентрація уваги школярів зростає при використанні різних видів розумової діяльності. Аналіз, порівняння, виділення головних ознак, класифікація предметів вимагають глибокого зосередження уваги. Для підтримки уваги необхідне чітке розуміння учнями навчального матеріалу [1, с. 7].

Розподіл уваги теж незначний, але він розвивається за перші роки навчання дітей.

Стосовно переключення уваги можна сказати, що загальна нестійкість уваги веде до виявів неухважності в учбовій діяльності молодшого школяра .

І.В. Страховим встановлено, що в одних учнів увага може бути не стійкою, відрізнятися дитячою безпосередністю й емоційністю проявів; в інших – стійкою, вольовою, свідомо зосередженою, що дозволяє школяреві справлятися з відволікаючими спонуканнями [3].

Однією з особливостей уваги, яку також необхідно знати і враховувати педагогу, є відсутність уміння швидко перемикаєти увагу з одного об'єкта на інший. Поступово, при правильній організації навчального процесу, удосконалюється і дана якість уваги молодших школярів: при необхідності учні вільно переходять від одних дій до інших.

У молодшому шкільному віці і мимовільна і довільна увага потребують розвитку. Увага може бути розвинена через спеціальні психологічні вправи, які може використовувати у своїй роботі і психолог, і вчитель молодших класів.

Здебільшого в цьому віці домінує мимовільна увага. Але у початковій школі продовжує розвиватись і довільна увага дитини.

Індивідуальні властивості особистості молодших школярів істотно впливають на характер уваги. Так, у дітей сангвіністичного темпераменту неухважність здебільшого виявляється у гіперактивності. Сангвінік рухливий, безпосередній у виявах, товариський. Відповіді таких дітей на уроках свідчать більше на користь їхнього спілкування з класом [2].

Оскільки особливості розвитку уваги впливають на учбову успішність молодших школярів, нами була здійснена спроба виявити рівні концентрації та переключення уваги у молодших школярів у двох перших класах. Було використано методику “Знайди відмінність на картинках” для виявлення рівнів концентрації уваги.

Дітям пропонувалась картка з зображеннями двох картинок, що відрізняються одна від одної деталями, які їм необхідно було виявити. Після того як вдалося знайти відмінності, слід було обвести їх кружечком.

В якості випробуваних виступали учні 1-х класів, загальноосвітньої середньої школи № 37, в кількості 44 особи(21 хлопчик, 23 дівчинки).

Умовами експерименту передбачалось введення в 1-а класі додаткової стимуляції до виконання завдань, у 1- б така стимуляція не вводилася.

Отримані результати дослідження представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Зведена таблиця рівнів концентрації уваги у перших класах

Рівні концентрації уваги	1-а клас(№=18)		1-б клас(№=20)	
	кількість	Відсоткове відношення	Кількість	Відсоткове відношення
Високий	1	5,6%	1	5%
Середній	9	50%	4	20%
Низький	8	44,4%	15	75%

Дані представлені в таблиці, зобразимо на гістограмах.

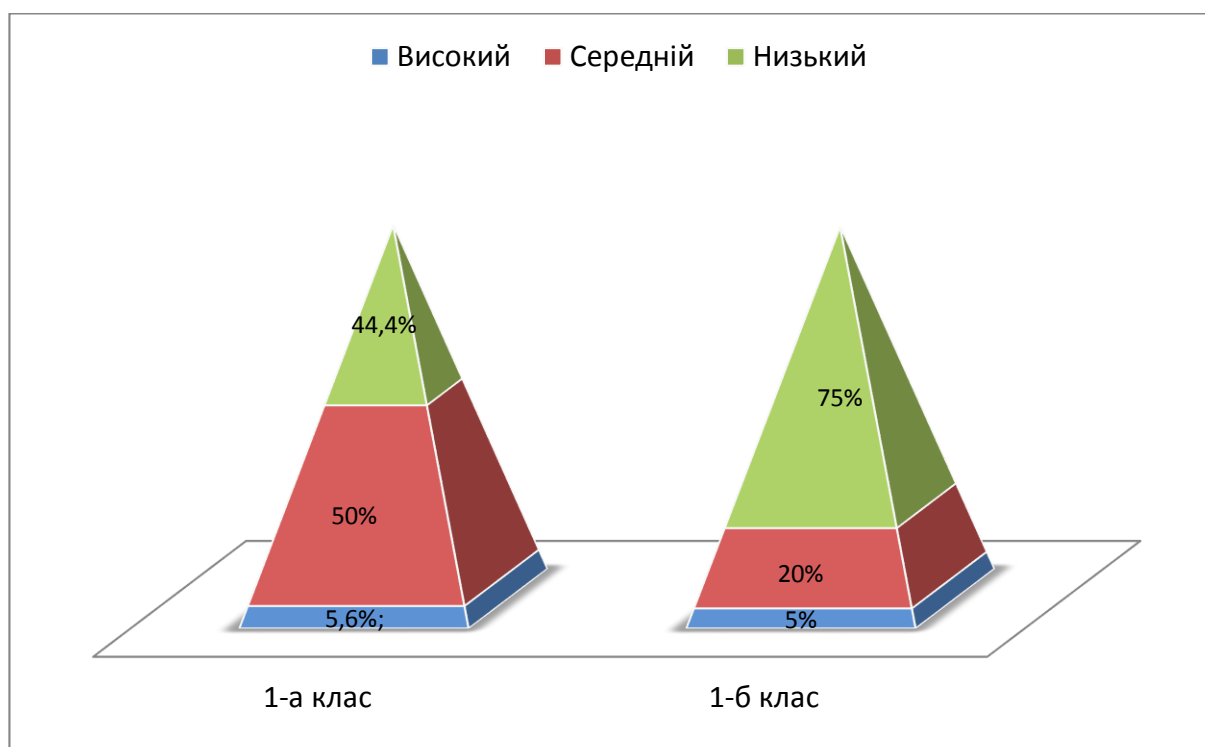

Рис.1. Рівні концентрації уваги учнів першого класу

З гістограми 1-а класу можемо спостерігати, що тут переважають учні, які мають середній рівень концентрації уваги - 50% і є учні з високим рівнем

концентрації – 5,6%. Розглядаючи гістограму 1-б класу, бачимо що тут більшість учнів мають низький рівень концентрації уваги -75% і 5% високий. Отримані дані свідчать, що в 1-а, де вводилась додаткова стимуляція рівень концентрації більший ніж в 1-б.

Також була використана методика П'єрона-Рузера для дослідження та оцінки переключення уваги у молодших школярів.

Дітям було запропоновано бланк з різними геометричними фігурками, куди потрібно було внести різні символи.

Отримані результати дослідження представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Зведена таблиця рівнів переключення уваги у перших класах

1-а клас(№=18)			1-б клас(№=20)	
Рівень Переключення уваги	Кількість	Відсоткове відношення	Кількість	Відсоткове відношення
Дуже високий	1	5,6%	3	15%
Високий	5	27,8%	14	70%
Середній	3	16,6%	1	5%
Низький	5	27,8%	2	10%
Дуже низький	4	22,2%	0	0%

Представимо дані на гістограмі.

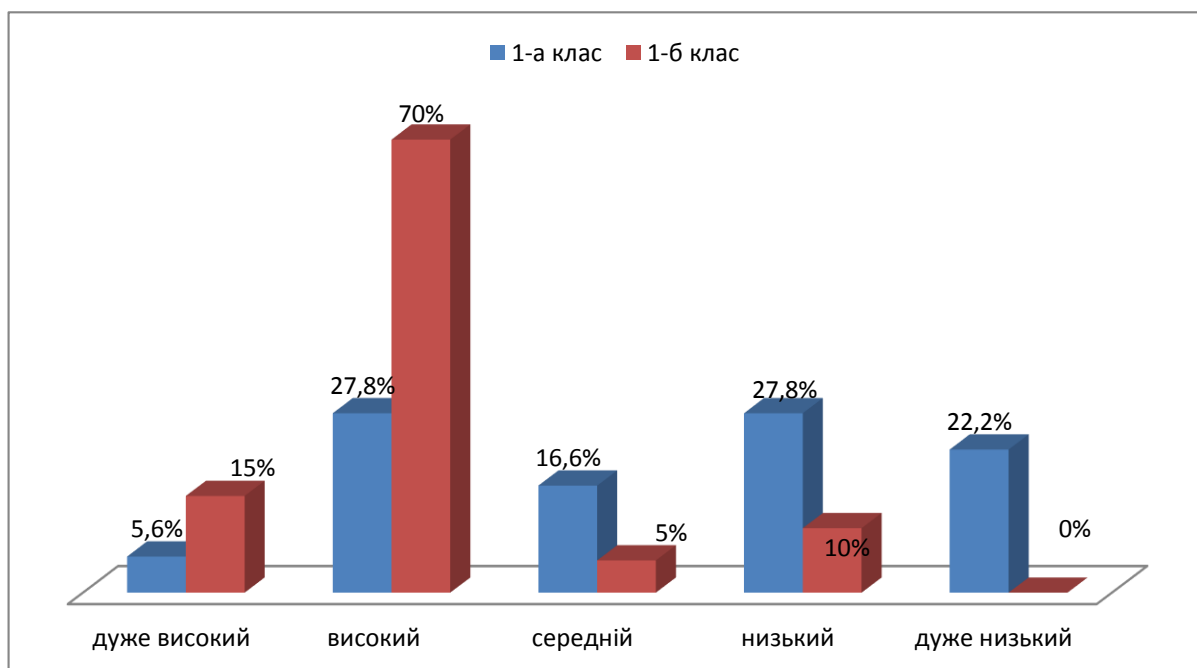

Рис.2.Рівні переключення уваги у перших класах

У 1-а класі рівень переключення уваги гірший ніж у 1-б. В свою чергу 70% учнів з 1-б класу мають високий рівень переключення уваги. Зі сказаного можна зробити висновок, що існує залежність переключення від рівня концентрації на попередній діяльності.

На підставі проведених досліджень можемо зробити такі висновки:

1. В залежності від наявності стимуляції виявляються різні рівні концентрації уваги, відповідно: в ситуації додаткової стимуляції переважає середній рівень, без – низький.
2. В залежності від стимуляції рівні переключення уваги виявляються також різними, а саме в 1-а класі (при наявності стимуляції) переважає рівною мірою високий і низький рівень (по 27,8%), а у 1-б класі (без стимуляції) переважним є високий (70%).

Виявлені факти, на нашу думку, можна пояснити, по-перше зв'язком концентрації уваги з наявністю стимуляції і по-друге частина учнів 1-а класу демонструють низький рівень переключення уваги, що може бути пояснено високою концентрацією на попередній діяльності.

Таким чином, отримані результати дають змогу вчителям враховувати в своїй педагогічній діяльності виявлені особливості уваги молодших школярів.

Дослідження розвитку властивостей уваги проведене нами, не вичерпує повністю даної проблеми, які потрібно досліджувати в подальшому. Дані дослідження дадуть змогу краще організувати учбову діяльність учнів з урахуванням отриманих результатів.

Список використаних джерел

1. Брызгунов М.В./Компонентний підхід до розуміння властивостей уваги [Текст] / М.В.Брызгунов // Психологічний журнал.- 2006.- №15(травень). - С.35-38.
2. Волков П.С.Дитяча психологія у питаннях і відповідях/ П.С.Волков.- М.,2002.
3. Страхов В.И.Внимание в структуре личности: Учебное пособие. – Саратов.,1969.-252с.